

A lélek láthatatlan kék foltjai

Kompetenciaterület:
Szociális, életviteli és környezeti kompetenciák

8. évfolyam

Programcsomag:
Polgár a demokráciában

A modul szerzője: Sallai Éva

MODULLEÍRÁS

Ajánlott korosztály	13-14 évesek
Ajánlott időkeret	2 × 45 perc
A modul közvetlen célja	Megértetni a tanulókkal, hogy a verbális és az érzelmi bántalmazás ugyanúgy nem elfogadható viselkedési forma, mint a fizikai bántalmazás. Hozzájárulni ahhoz, hogy a saját magatartásukat alakító normává váljon számukra ez a gondolatot.
A modul témái, tartalma	Témák: Identitás – közösség, viselkedés; kapcsolatok – tolerancia, kommunikáció; konfliktus – érdekellentét, verbális bántalmazás, érzelmi bántalmazás; életmód – érzelmek, egészség; erkölcs és jog – normák Tartalom: A szavak ereje. A bántalmazás alapformái. A szóbeli és az érzelmi bántalmazás nyílt és rejtett formái (konkrét helyzetek elemzése). Személyes élmények a témával kapcsolatban. Vigyázzunk egymásra!
Megelőző tapasztalat	Saját iskolai, családi és kortársi közösségekben szerzett élmények
Ajánlott továbbhaladási irány	Az érzelmi bántalmazásnak kitett embernek való segítségnyújtás lehetőségei
A kompetenciafejlesztés fókuszai	Önismerettel összefüggő kompetenciák: érzelmek tudatossága Önszabályozás: érzelmek kezelése, felelősségvállalás, tekintet másokra, véleményelfogadás, bizalom Társas kompetenciák: empátia, kommunikációs készségek, konfliktuskezelés
Kapcsolódási pontok	A NAT-hoz: Ember és társadalom Tantárgyakhoz: osztályfőnöki óra Modulokhoz: A szükséglet nem kell igazolni (szka208_43); Elfogadásunk határai (szka210_44)

Módszertani ajánlás

Ebben a modulban szándékosan csak a diákok egymás közötti verbális és érzelmi bántalmazásáról szólnunk, mert nem akarjuk a pedagógusokat kellemetlen helyzetbe hozni azzal, hogy a diákok a tanáraiktól és szüleiktől elszenvedett verbális és érzelmi bántalmazásról beszélnek. Bár ez hihetetlenül gyakori mind az iskolákban, mind a családokban. Ha mégis szóba kerül ilyesmi, akkor jelezzük vissza, hogy hallottuk, és fontosnak, a témához tartozónak tartjuk a problémát, de mi most a saját lehetőségeinket akarjuk megvizsgálni. Ha az órák után is visszatérnek a diákok például egy-egy tanár viselkedésére, akkor folytatni kell a témát, de feltételezzük, hogy e két óra után inkább képesek lesznek a tanulók a tárgyilagos elemzésre.

Gondolatok a ráhangolódáshoz (I/a): a bevezető gyakorlattal azt szeretnénk demonstrálni, hogy annak, amit mondunk, hatása van a másokra. Ez a hatás nem mindig azonos azzal, amit mi (beszélők) szeretnénk elérni. Ahhoz, hogy ezeket a hatásokat vizsgáljuk, most nagyító alá teszünk egy-egy kommunikációs elemet, mert az interakciók összetettségükben nehezen vizsgálhatók. Ezekről azért fontos beszélni, hogy a diákok elfogadják, mindig csak arra figyeljenek, amiről éppen szó van.

Gondolatok a bántalmazás formáinak azonosításához (II/a): ez az a rész, amely nagyon fontos ahhoz, hogy pontosan értsék a diákok az érzelmi, verbális bántalmazás lényegét. Lassan, átgondolva beszéljünk a diákokkal arról, hogy ez nem azt jelenti, amikor a szüleik leszidják őket azért, mert nem értek haza a megadott időre. Nem a másikban keletkezett düh, harag, bosszúság és annak kifejezése az, amiről szó van, például amikor valaki elfelejti megvenni a mozijegyet, és ez a bejáratnál derül ki. Ilyenkor sokszor nagyon kemény mondatok hangzanak el, de az érintettek értik, hogy az adott helyzetben ezek teljesen elfogadhatóak. Azt is el lehet dönteni, hogy a viselkedés arányban van-e az arra adott reakcióval. Nem lehet valaki mindig elfogadhatatlan, *csak* rossz. Mint ahogy természetesen nem lehet mindig jó sem. Ennek ellenére lehet valakit olyan helyzetbe hozni, hogy mindig „rossznak” érezze magát. Biztosan tudnak a gyerekek olyan példákat mondani, amikor el tudták fogadni, hogy nagyon leszidták őket, és olyat is, amikor nagyon méltánytalanok tartottak valamit. Az érzelmi bántalmazás az, amikor ez utóbbi folyamatosan történik és szándékosan. A szándékosságot onnan tudhatjuk meg, hogy jelzi-e a bennünket megbántó, hogy nem ez volt a szándéka, és ezt hitelesnek érezzük-e.

Fontos cél, hogy pontosan értsék a diákok, miért öli meg a lelket az érzelmi bántalmazás. Fontos tudatosítani, hogy ha valaki egy közlést sértőnek tart, akkor az a számára sértő. Hiába gondolom én másként. Azt mondhatom, hogy nem annak szántam, de azt nem, hogy a közlés nem volt sértő. Az az élmény a fontos, ahogyan a másik megélte, és ezt nem szerencsés elvitatni tőle. Ezekben a helyzetekben szokott elhangozni az a mondat, ami a legtöbbször érzelmi bántalmazást takar: ne legyél már ennyire túlérzékeny! (Elvitatják azt, hogy valaki rosszul érzi magát egy helyzetben.) Nem fogadják el a másik rossz érzését.

Gondolatok az osztályban megjelenő érzelmi bántalmazás konkrét formáinak kezeléséről: előfordulhat, hogy a foglalkozás kapcsán olyan konkrét esetek sejlének fel, amelyeket egy osztályfőnök nem hagyhat figyelmen kívül. Fontos, hogy ezeket kellő érzékenységgel fogadjuk, de ezen az órán ne kérdezzünk rá a részletekre. Később azonban próbáljunk meg utánajárni a dolognak.

Ha a diákok egy társukat megtámadják, mert például mindenkit „lefikáz”, akkor álljunk mellé és próbáljuk az ő gondolatait is megismerni. (Ilyenkor nehéz egy osztályfőnöknek értékelésmentesen viszonyulni a bántalmazóhoz és a bántalmazotthoz, de egy ilyen esetben ez az eredményesség záloga.) Visszajelzésekkel talán érthetőbbé válik a bántalmazó számára is szavainak a hatása. Segít, ha arról beszélünk, hogy ha nem ütjük meg a másikat, mert vagyunk annyira intelligensek, érettek, hogy az indulatainkat kontrolláljuk, akkor a szavaink esetében is törekedni kell erre. Ha az osztályban lévő bántalmazó megérti, hogy lehet nem szimpatikus neki valaki, de sorozatosan lelki fájdalmat okozni ugyanolyan vétség, mint fizikai fájdalmat okozni. Ez leegyszerűsítés ugyan, de tapasztalataink szerint a megértést segíti. Természetesen a bántalmazottat is támogatnunk kell, és a segítségünket adni ahhoz, hogy megszűnjön a kiszolgáltatottsága. Ezek nagyon érzékeny helyzetek, mert a bántalmazott az osztály előtt azt mondhatja, hogy „á, nincs is semmi baj, érti ő a tréfát”. Ilyenkor nem kell erőltetni, egy négy szemközti helyzet alkalmasabb lesz a megbeszélésre. Biztosra vehető azonban, hogy ha előfordul az érzelmi bántalmazás az osztályban, az ilyen foglalkozások

segítenek abban, hogy a társak is éberebbek legyenek ezekben a helyzetekben. Beszélni kell az érzelmi bántalmazásról, mert ez a nyíltság segíti a megelőzést.

A foglalkozást célszerű egy dupla tanóra keretében megtartani, hiszen olyan érzelmi íve van, amit nem szerencsés a téma teljes feldolgozása előtt megtörni. A projektor használata pergőbbé teszi az órát, de a kivetítés egyenértékű módon helyettesíthető papír alapú vagy írásvetítős formával is.

A modul mellékletei

Tanári segédletek

P1 – Interakciókból kiragadott, érzelmi töltésű, sorszámozott mondatok (kinyomtatható és kivetíthető formában)

P2 – Szómagyarázat (szóbeli bántalmazás, fizikai bántalmazás, érzelmi bántalmazás)

P3 – A szóbeli és az érzelmi bántalmazás formáit azonosító táblázat (a tanár vagy írásvetítő fóliára nyomtatja, vagy egy csomagolópapírra írva, kiragasztható posztert készít belőle)

P4 – Megoldókulcs a bántalmazási formák azonosításához

P5 – Játékleírás (kacsintós párválasztó játék)

Tanulói segédletek

D1 – 10 különböző helyzet leírása (különálló, sorszámozott A/5-ös méretű lapokon)

A kártyákból annyi példányt kell készíteni, hogy egyenletes típuseloszlásban – a jegyzőket leszámítva – minden tanulónak jusson belőlük egy darab. Az osztály létszámától függően így egy-egy eset leírása két-három tanulóhoz fog kerülni.

D2 – Jegyzőkönyv-lapok (amikre a jegyzők leírják a csoportban elhangzó gondolatok)

Minden csoport számára annyi lapot kell előkészíteni, ahány esettel dolgozik az adott csoport.

D3 – Feladatlap az érzelmi bántalmazás formáinak azonosításához

Annyi példányban kell sokszorosítani, ahány csoport van az osztályban.

D4 – Értékelő lap, befejezésre váró, hiányos mondatokkal

Annyit kell belőle készíteni, ahány tanuló részt vett a foglalkozáson.